

teressant aquesta última forma, que segons ho mostren la *-k-* i el *-re*, ha de remuntar-se directament fins al ll. vulgar. En llatí és un mot un poc tardà, si bé ja figura l'a. 1301 en l'Edicte de Dioclecià («capistrum equestre com circulis et *ducalem*»), en la gramàtica de l'afri- 5 cà St. Agustí (c. 400) i en diverses fonts dels Ss. vi o vii: el significat és clarament un ramal per estirar les bèsties («dismisit servus camelum cuius *ducalem* tenebat») en la vida de St. Frontini (S. vi i *ἀγρωγεύς δ τῶν κτηγῶν*: 'ramal per a haveries'). No necessitem estendre'ns majorment ací sobre aquesta etimologia, sinó remetre al DCEC (II, 184-5) on vaig demostrar-la amb algun detall més.

DERIV.: *Dogalada*. *Dogalet*. *Endogalar* (*-r-se* 'endeutar-se', Lab. 1839); però molt usat també com a transitiu per poetes i escr. Renaix parlant de l'asserviment de Catalunya; *endogalar-se* «enredar-se-li pel coll un ramal, corda, regna, a una cavalleria», val. (Castalla, E. Valor, 1950).

*Dogalla*, cf. DALLA (encreuament moss. amb el tipus del cast. GUADANA, DCEC) *Dogam*, V. *doga*

DOGMA, pres del ll. *dogma*, *-ātis*, id., i aquest, del gr. *δῶγμα*, *-ατος*, 'parer', 'decisió, decret', derivat del verb *δοκέω* 'em sembla, sóc de parer'. □ 1.<sup>a</sup> doc.: 1695, Lacav.

DERIV.: *Dogmàtic* [Lab. 1864]; *dogmatisme*, *dogmatista*. *Dogmatitzar* [*-isar*, Lab. 1864]; *dogmatitzador*.

Altres derivats d'aqueix verb grec: *Docimàsia* [1868, *SLitCosta*], gr. *δοκιμασία* 'prova, assaig', i aquest, de *δοκιμάζω* 'poso a prova', que per la seva banda ho és de *δοκίμος* 'creïble, provat'; *docimàstic* [1868, id.]. *Paradoxa* [*-ox*, 1695, Lacav.], de *πᾶρ-δοξα* id., plural neutre de *παράδοξος* 'contrari a l'opinió comuna'; *paradoxal* [DOrt.], s'adapta al fr. *paradoxal*, it. *paradossale* (cf. cast. *paradójico*, angl. *paradoxical*).

*Doguell*, *doguellada*, no vénen de *doga*, sinó de *duell*.

DOI, mall. 'disbarat', mot afectiu i popular d'origen incert; potser d'un ús figurat de *DOLL* 'espècie de gerra'. □ 1.<sup>a</sup> doc.: c. 1875, PdAPenya; ja 1858 si és el mateix com a adj. 'tosc'.

«La passió política, que en matèries literàries no serveix més que per *doys*», AMAlcover, BDLC I, 1903, 326. «Els diaris devegades van de berbes y s'entretenen ab aquests *doys*, blayures o vivors», 1877, PdAPenya (DAg. i Alcm). És molt propi de l'estil d'aquests i semblants escriptors, i es llegeix sovint en els seus escrits. Sembla ben defensable el suggeriment de Alcm de «relacionar amb el cat. continental *doll* 'gerra de terrissa per a tenir oli o aigua'; l'evolució del significat no es veu clara, però coincideix amb la del mot *caduf*, que pròpiament significa 'vas de la sínia' i secundàriament té a Mall. el significat translàtic de vell decrepit». És el que en cat. cen- 50

tral es diu *fer catúfols* i que es comprèn per comparació amb les voltes inacabables i inertes dels catúfols o cadufs de la sínia, incapaços de desempallegar-se de l'embolic en què estan ficats; com que els cadufs foren sempre de terrissa en la sínia vella i tradicional, i de forma comparable a un doll en petit, res no impedeix de suposar que aquest mot s'usà altre temps a Mallorca i després hi quedà antiquat en el sentit propi. D'altra banda cal tenir en compte l'article del *DAmen*. (res en el *DFgra*, res hi canvia el de Taron- 10 gí), 1858, on *doy* figura com a adjectiu fam. aplicat «al cuchillo tosc y mal forjado», *mangorrero*. De 'tosc' a 'dita o pensada tosca' i a 'repapieig, disbarat' es passaria fàcilment, car el mateix Amen. diu que s'aplica a «lo que anda comúnmente entre las manos y es inútil o de poca estimación»; no sé si té realitat o és suposat un mall. antiq. «albergue en que se recogen los pobres que no tienen posada», que hi afegeix el *DAmen*.: en rigor podria haver-se tret del mateix. 20 Val a dir, però, que afegeix la frase *anar de doy en doy* «andar vagueando si saber qué hacerse»; «entrometerse uno en cosas que no le tocan»; frase confirmada i exemplificada per Alcm, i també amb la frase *aquesta dona és un doi* 'és una vaivera': això, tenint una variant *andoi* o *endoi*, com sembla que té, podria ser derivat de *andar*, *andoiar* (ANAR). Caldria estudiar-ho tot plegat millor: car en tots dos sentits es podria argumentar que l'una cosa és secundària de l'altra; sense comptar un possible encreuament. Amb aquest últim caràcter, almenys, deu haver-hi hagut també algun enllaç amb EN DOINA.

DERIV.: *Doiada*: «com --- en badar boca per parlar de Catalunya, no diguen més que desbarats y *doyades*», AMAlcover (BDLC I, 262). *Doiut*. *Doieria*.

EN DOINA, 'en renou, en moviment desordenat d'ací d'allà', de l'àr. *ad-duniā*, pròpiament 'el món', que pren el sentit vulgar de 'en abundor, pertot arreu', i s'aplicà sempre en particular a les vanes platxèries d'aquest món. □ 1.<sup>a</sup> doc.: 1878.

«Encara la llum de l'aubada no aclaria las sombras silenciosas dels turons de sol-ixent, que ja tothom anava en *doyna* a Bellamata lo dimarts al matí», Genís i Aguilar (*Mercè de Bellamata*, 1878, 218); «a pesar d'ésser ja nit, en lo casal de la Plana, poc hi dormia tothom; y no és pas que tresbalçassen lo blat, enforassen lo pa, o 'l mal de ventre de l'euga fes anar en *doyna* els moços», Pons y Mass. (*Trascant per les S.*, 8); «ja no 's dormia en aquella casa --- tres horas després, en Boy ja anava en *doyna* y, a les cinc del matí, les fogoses eugues eixien ja d'aquell casal», Noller (*Vilaniu*, 208); «les mosses, que anaven en *doina*, trabucades del seny pels minyons que, uns amb altres, a tall de tropa, ne feien córrer una en cada po- 30 ble», Mrn. Vayreda (*Carlinada*, § 9, p. 136). És, en efecte, *anar en doina* la combinació més corrent, però també se sent prou *estar en doina* o *tenir les coses en doina*, de vegades amb caràcter pejoratiu, altres vegades no tant i fins no gens (si bé llavors se li percep un matís un poc humorístic o indulgentment irònic):